

CHET TILLARINI O'QITISH JARAYONIDA O'YINLARDAN FOYDALANISHNING AFZALLIKLARI VA MEZONLARI*Omonboyeva Maxliyo Ixtiyorovna**Samarqand davlat chet tillar instituti, ingliz tili nazariyasi va amaliyoti kafedrasida ingliz tili fani o'qituvchisi**Xurramova Munisaxon Ilyasxonovna**Samarqand davlat chet tillar instituti, ingliz tili nazariyasi va amaliyoti kafedrasida ingliz tili fani o'qituvchisi*

Annotatsiya: Ushbu maqolada chet tillarini (xususan, ingliz tili) o'qitishda o'yinlardan foydalanishning ba'zi sabablari va mezonlarini tushuntiriladi. Shuningdek, o'yinlarning ahamiyati haqida ma'lumot beriladi va o'yinlar orqali ingliz tilini o'rgatishning afzalliklari ko'rsatib o'tiladi. Ta'limiy o'yinlar ijobiy muhitni yaratishga yordam beradi va o'quvchilarda erkin so'zlashuv imkoniyatini yaratib, o'ziga ishonchini oshiradi. Chet tilini o'qitish uchun juda ko'p o'yinlar mavjud bo'lib, ularning hammasi ham foydali emas. O'yinlarni faqat o'yin-kulgi uchun bo'lmasdan, balki o'quvchilarni jalb qilishga va tildan qanday foydalanishni o'rganishga yordam berishi kerak.

Kalit so'zlar: o'yinlar, sinfxona, o'quvchilar, atmosfera, yaratish, faoliyat, jalb qilish

ПРЕИМУЩЕСТВА И КРИТЕРИИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИГР В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫМ ЯЗЫКАМ*Амонбоева Махлиё Ихтиоровна**Самаркандский государственный институт иностранных языков, кафедра теории и практики английского языка, преподаватель английского языка**Хуррамова Мунисахан Ильясхановна**Самаркандский государственный институт иностранных языков, кафедра теории и практики английского языка, преподаватель английского языка*

Аннотация: В этой статье объясняются некоторые причины и критерии использования игр при обучении иностранным языкам (в частности, английскому). Также будет рассказано о важности игр и показаны преимущества обучения английскому языку с помощью игр. Развивающие игры помогают создать позитивную атмосферу и повышают уверенность учащихся, позволяя им свободно говорить. Существует множество игр для обучения иностранному языку, не все из которых полезны. Игры предназначены не только для развлечения, но и должны помочь вовлечь учащихся и научиться использовать язык.

Ключевые слова: игры, класс, учащиеся, атмосфера, творчество, активность, вовлеченность.

ADVANTAGES AND CRITERIA OF USING GAMES IN THE PROCESS OF TEACHING FOREIGN LANGUAGES*Amonboyeva Makhliyo Ikhtiyorovna**Samarkand State Institute of Foreign Languages, Department of English Language Theory and Practice, English teacher**Khurramova Munisakhan Ilyasxonovna**Samarkand State Institute of Foreign Languages, Department of English Language Theory and Practice, English teacher*

Abstract: This article explains some of the reasons and criteria for using games when teaching foreign languages (in particular, English). It will also talk about the importance of games and show the benefits of learning English through games. Educational games help to create a positive atmosphere and increase students' confidence, allowing them to speak freely. There are many games for learning a foreign language, not all of which are useful. The games are not only intended for entertainment, but should also help to engage students and learn how to use the language.

Keywords: games, classroom, students, atmosphere, creation, activity, involvement

Kirish. O'yinlar chet tillarini o'qitish dars jarayonlarining eng muhim tarkibiy qismlaridan biridir. O'yinlar qiziqarli bo'lish bilan birgalikda, maqsadlar va qoidalarga ega bo'lgan faoliyatni o'z ichiga oladi. Hedfild o'yinlarni «qoidalar, maqsad va o'yin-kulgi elementiga ega bo'lgan faoliyat» deb ta'riflaydi. Ba'zi mualliflarning fikriga ko'ra, til o'yinlarini chet tilini o'rgatish dasturining markaziga qo'yish kerak, chunki ular maroqli bo'lishdan tashqari, qo'shimcha ravishda maqsad va vazifalarga ham ega bo'ladi hamda ma'lum bir tartib- qoidalar bilan boshqariladi.[3]

Greenal tomonidan berilgan ta'rifga tayanib shuni aytish mumkinki, o'yinlar til o'rganayotgan

o'quvchilar o'rtasida ijobiy raqobat yaratadi.[2]

Tadqiqot usullari. Tadqiqot davomida sifat tahlili va qiyosiy usullardan foydalanildi. Ular yordamida bir qancha maqola va kitoblar ko'rib chiqilib, tahlil qilindi. O'yinlar - bu o'zaro muloqot, fikrlash, o'rganish va muammolarni hal qilish strategiyalarini rivojlantiruvchi qiziqarli mashg'ulotlardir. Ko'pincha o'yinlar unda ishtirok etuvchi o'quvchilarga ma'lumotlarni qisqa vaqt ichida birlashtirib, umumlashtirishga imkon beradigan jihatga ega bo'ladi. Ba'zi o'yinlar o'quvchilardan jismoniy faoliyat bilan shug'ullanishni yoki aqliy vazifani bajarishni talab qiladi. O'yinlar o'quvchilarda ijodkorlikni, mustaqillikni va yuqori darajadagi fikrlashni shakllantiradi.

Tadqiqot natijalari. O'yinlarning chet tili darslarida munosib o'rin egallashining bir qancha sabablari bor. Birinchidan, o'yin mashg'ulotlari qiziqarli bo'ladi, bu juda muhim xususiyat, chunki ular ilgari fanga qiziqishi yo'qligi sababli dars jarayonlarida faol bo'lmagan talabalarni faollashtirishga yordam beradi. Talabalarining faolligini ta'minlash juda ahamiyatlidir, chunki o'qituvchilar o'quvchilarni o'z dars jarayoniga jalb qila olmasalar, hech qachon hech nimani o'rgata olmaydilar.

Ikkinchidan, o'yinlar ishtirokchilarga o'zaro munosabatlarni o'rnatishda va o'zlarini teng his qilishda katta rol o'ynaydi. Sinfda o'yin o'ynash, shuningdek, o'rindiq'larni o'zgacha tartibda joylashtirish do'stona va ijobiy muhitni yaratishga yordam beradi, shu bilan birga odatiylikdan xilmaxillikka o'tishga imkon yaratib, qiziqarli o'qish muhitini saqlab qolishga yordam beradi.

Uchinchidan, ko'pchilik til o'rganishni istashining sababi, bu tildan real vaziyatda, masalan, sayohat paytida foydalana olishdir. O'yinlar esa bu ko'nikmani amalda shakllantirishning juda yaxshi usuli bo'lishi mumkin, chunki turli xil real hayotiy vaziyatlarga taqlid qilish va o'quvchilardagi tildan foydalanish ravonligini oshirish uchun o'yin mashg'ulotlaridan osongina foydalanish mumkin. Bundan tashqari, darsda o'yinlardan foydalanish orqali o'qituvchi o'z o'quvchilariga kattaroq rol beradi va o'zi ham dars mashg'uloti markazidan chetga chiqadi, bu ijobiy holat, chunki bu o'quvchilarga ko'proq mas'uliyatni o'z zimmlariga olishlariga imkoniyat yaratadi. Shuningdek, bu o'quvchilarga ko'proq narsani mustaqil ravishda qilish imkonini beradi va bu ularning o'ziga bo'lgan ishonch darajasining oshishiga olib kelishi mumkin. [5]

To'rtinchidan, chet tillarini o'rganuvchilar turli vaziyatlarda til bilan tanishishlari kerak va bu ehtiyojni o'yinlar bilan qondirish mumkin. Chet tili o'rganayotgan o'quvchilar, shuningdek, tajriba olishga, keng fikrlashga va yana o'yin ishtirokchilari bo'lishga tayyor bo'lishlari kerak va bular o'yinlar orqali amalga oshadi.

Beshinchidan, til o'rganuvchilari o'yin mashg'ulotlarida o'z hissiyotlarini ham ishlatishlari lozim, ya'ni ular til bilan tanishishda nimanidir his qilishlari kerak. Baxt, hayajon, o'yin-kulgi va xavotir kabi kuchli his-tuyg'ular o'quvchilarga o'zlarining o'qish jarayonlarini ijobiy qabul qilishlariga imkon beradi va shuning uchun chet tili o'rganish jarayoniga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Oltinchidan, uyatchan va o'ziga ishonchi past o'quvchilar uchun o'yinlar ayni muddaodir, ayniqsa o'yinlar kichik guruhlarda tashkil etilganda bunday turdagi o'quvchilar butun sinf oldida o'z fikrlarini ifoda etish o'rniga kichikroq auditoriya oldida osonroq gapira olish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bundan tashqari, ba'zida o'yin jarayonida tortinchoqlikni unutish va bartaraf etish osonroq bo'ladi, chunki o'yin muhiti unchalik jiddiy emas va grammatik to'g'ri gapirishdan ko'ra ravonlikka ko'proq e'tibor beriladi [5].

Yettinchidan, o'yinlar turli fanlarni o'qitishda yaxshi vosita bo'lishi mumkin, chunki ular o'quvchilarning fanlarga bo'lgan qiziqishini uyg'otadi. O'yinlardan barcha yoshdagi o'quvchilarni o'qitishda foydalanish mumkin va boshqa o'qitish usullari bilan birgalikda qo'llanilganda o'yinlar maktab ta'lim muhiti uchun ideal bo'lgan xilma-xillikni yaratadi. 2006-yilda Islandiyada o'tkazilgan tadqiqot maktab ta'lim jarayonida turfa-xillikka bo'lgan ehtiyojni aniq ko'rsatdi. Ushbu tadqiqotning ko'plab ishtirokchilari turli xillik yo'qligidan shikoyat qildilar va ular o'z maktablarida o'qishlari yanada qiziqarli va ilg'or bo'lishi uchun ko'proq narsani xohlashlarini aytdilar [6].

Va nihoyat, dars jarayonida o'yinlardan foydalanish juda muhim, chunki jamiyatda va insonlarning yashash tarzlarida ro'y berayotgan o'zgarishlar bilan bog'liq holda bugungi kunda ko'plab bolalar bo'sh vaqtlarida o'yin faoliyati bilan shug'ullanish uchun yetarli imkoniyatga ega emaslar.[8].

Chet tilini o'qitish uchun foydalaniladigan o'yinlar o'quvchilarni o'zaro yaqinlashtirish yoki vaqtni o'tkazishga qaratilgan faoliyat bo'lib cheklanmaydi. Birinchi o'yinlarga qoidalar bilan boshqariladigan o'yin shakli sifatida ta'rif berdi. O'yinlar qiziqarli va maroqli bo'lishi kerak. Ular shunchaki o'yin-kulgi, muntazam mashg'ulotlarda tanaffus emas, balki o'yin davomida o'quvchini chet tilidan foydalanishga undash usulidir. Xuddi shunday, Jil Hedfild o'yinlarni «qoidalari, maqsadi va qiziqarlilik xususiyatiga ega bo'lgan faoliyat» deb ta'riflagan.[3].

Muhokama. Konstantinesku o'yinlarning ba'zi afzalliklarini quyidagicha ta'kidlaydi:

“O'yinlar o'quvchilarning ingliz tilidagi so'z boyligini tanish va qulay muhitda, o'zlarini ishonchli his qiladigan sharoitda (hatto alohida ehtiyoji bor o'quvchilar uchun ham) shakllantiradi.

O'yinlar o'quvchilardagi motivatsiyani va o'z-o'zini takomillashtirish istagini oshiradi.

Qiyinchilik va raqobat har qanday o'yin uchun asosiy omillardir va o'quvchilar berilgan vazifani bajarishga asosiy e'tiborini qaratishadi.

Fanlararo yondashuv. Talabalar boshqa fanlardan olgan bilimlaridan ham foydalanadilar.

O'yinlarda aniq qoidalar va maqsadlar mavjud.

O'yinlar tanqidiy fikrlash, muammolarni hal qilish ko'nikmalarini va tasavvurni rivojlantiradi.
O'yinlar an'anaviy, qog'ozga asoslangan o'qitish/o'qishning o'rnini bosa oladigan yangi va dinamik o'qitish uslublarini taklif etadi.

O'yinlarni turli bilim darajalariga moslashtirishning imkoni bor.

Ta'limiy o'yinlarni tushunish va ishlatish oson.

O'yin uchun ajratilgan vaqt odatda oldindan ma'lum qilinadi va unga o'quvchilar tomonidan amal qilinadi

Dars jarayonida o'yinlardan o'quvchilarni rag'batlantirish usuli sifatida foydalanish mumkin"[1].

Misol tariqasida ikkita o'yinni ko'rib o'tsak.

1-o'yin- "Red light, Green light"

Maqsad: So'z boyligini tekshirish va mustahkamlash

Bitta o'quvchi hakam sifatida tanlanadi, uning vazifasi Qizil chiroq (yozishni to'xtang) va Yashil chiroq(yozishni boshlang) so'zlarini aytish.Navbat bilan doskaga 4 tadan o'quvchi chaqiriladi va ularga yozish uchun ma'lum bir vazifa beriladi,masalan,10 ta ranglar, 8ta hayvonlar, hafta kunlari va h.k.larni yozish. Hakam "Yashil chiroq" deganda ularni yozishni boshlaydi va "Qizil chiroq" deganda to'xtashi kerak.Vazifani to'g'ri va birinchi tugatgan o'quvchi yangi hakam bo'ladi.

2-o'yin- "Swat"

Maqsad: Eshitish qobiliyati va so'z boyligini tekshirish

O'qituvchi o'quvchilar takrorlashi kerak bo'lgan so'zlarni har xil tartibda doskaga yozib chiqadi. O'quvchilar ikki guruhga bo'linadi va har bir jamoaga muxoboyka (pashsha o'ldiruvchi vosita) beriladi, keyin o'qituvchi doskadagi birorta so'zni ta'riflaydi va har ikkala guruhdan birinchida turgan o'quvchilar berishlari kerak. Chet tili o'qitish darslarida o'yinlarni tanlash va ulardan foydalanishda o'qituvchilar ko'p jihatlariga diqqat qaratishlari kerak. Konstantinesku til o'yinlarini tanlashda o'qituvchilar tomonidan inobatga olinishi kerak bo'lgan ko'plab jihatlarini aytdi:

O'quvchilar o'yin-kulgi uchun dars jarayonida o'yin o'ynashga kuchli xohish bildirishlari mumkin. Biroq, o'qituvchilarga darsda o'yin mashg'ulotlaridan foydalanishlari uchun ko'proq sabablar kerak. O'qituvchilar qaysi o'yinlardan foydalanish kerakligi, ularni qachon qo'llash va ularni o'quv dasturi, darslik bilan qanday bog'lash va ayniqsa, ular qanchalik foydali ekanligiga juda kuchli ahamiyat berishlari kerak. Chet tili o'qitish darslarida o'yinlarni tanlash va ulardan foydalanishda o'qituvchilar ko'p jihatlariga diqqat qaratishlari kerak. Konstantinesku til o'yinlarini tanlashda o'qituvchilar tomonidan inobatga olinishi kerak bo'lgan ko'plab jihatlarini aytdi:

O'yinlarning maqsadi bo'lishi kerak. Ular nafaqat o'yin-kulgi uchun, balki o'quvchilarni qiziqitirish va rag'batlantirish uchun ishlatiladi.

O'yinlar chet tilidan foydalanishga yo'naltirilishi kerak. Ularning yordami bilan talabalar til komponentlarini o'rganishlari, mashq qilishlari yoki takrorlashlari lozim.

O'yin mashg'ulotining mazmuni juda muhim. U o'quv dasturiga mos kelishi, barcha nuqtai nazardan to'g'ri bo'lishi va noto'g'ri fikrlarni (masalan, zo'rvonlikni) targ'ib qilmasligi kerak.

Sinfda o'yinlar texnik jihatdan tashkillashtirishga oson bo'lishi kerak.

O'yinlar o'quvchilarning yoshi va bilim darajasiga mos bo'lishi kerak.

O'yinlar barcha talabalarni qiziqitirishi kerak.

Qisqa o'yinlardan foydalanish tavsiya etiladi; aks holda o'quvchilar qiziqishlarini yo'qotishi mumkin". [1]

Xulosa. Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, ushbu tadqiqot natijalariga ko'ra, o'yinlar o'quvchilar bilan bir qatorda o'qituvchilar uchun ham qulay o'qitish va o'rganish muhiti yaratish nuqtai nazaridan chet tilini o'qitish darslarida juda muhim ahamiyatga ega vositadir va shu bilan birga, o'yinlar o'yin-kulgidan ko'ra ta'limga yo'naltirilgan bo'lsa, maqsadga muvofiq bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

Constantinescu, R. S. (2012). Learning by playing: Using computer games in teaching English grammar to high school students. Education Source. 110-115.

Greenall, S. (1990). Language games and activities. Hulton Educational Publications Ltd.

Hadfield, J. 1990. A Collection of Games and Activities for Low to Mid-Intermediate students of English. Intermediate Communication Games. Hong Kong: Thomus and Nelson and Nelson and Sons Ltd.

Ilyaxxonovna, X. M., & Ixtiyorovna, O. M.(2023). Chet tilini o'qitishda qo'shiqlardan foydalanishning ahamiyati. Ijtimoiy fanlarda innovasiya onlayn ilmiy jurnali, 3(2), 193–195.

Langran, John and Pucell, Sue 1994. Language Games and Activities. Network 2. Teaching Language to Adults. London: Center for Information on Language Teaching and Research. 2009.

Lovisa Krinjansdóttir, Laufey Bjarnadóttir og Samuel Lefever. 2006.

Munisaxon Ilyaxxonovna Xurramova (2021). Lexicographic analysis of toponyms (based on the material of the dictionary «Collins Concise Dictionary», 4th Edition, 2005). Science and Education, 2 (5), 534-538.

Sigriður, D. 2010. The use of games in the language classroom.